

Els arxius musicals de Josep Cristòfol i de Joan Capdevila.

ENTRE ELS ANYS 1984 i 1991, juntament amb la musicòloga i bona amiga Maria Ester Sala, vam estar portant a terme una tasca de descoberta unes vegades i de redescoberta unes altres, d'arxius musicals arreu de tot el territori de Catalunya. En aquests gairebé vuit anys vam obtenir informacions en diversos graus d'aprofundiment sobre els fons musicals conservats en uns 180 arxius d'arreu del país i vam confeccionar una base de dades amb més de 4.000 noms de compositors amb obra conservada en aquests arxius. Van ser vuit anys d'esgarrapar hores al lleure per tal d'agafar el cotxe i anar a veure un arxiu, un fons de partitures en una casa particular o una col·lecció de manuscrits en un racó d'un museu o d'una parròquia. La majoria de les vegades vam fer aquestes recerques conjuntament. En altres era un de nosaltres el que es desplaçava a recaptar aquesta informació que esdevenia comuna i que es difonia tan aviat com ens era possible.

Entre 1988 i 1992 vam publicar una trentena llarga de descripcions d'aquests fons a les pàgines de la *Revista Musical Catalana* i una sèrie de llistats de noms dels compositors que tenien obra en còpies manuscrites en aquests arxius van aparèixer a les pàgines de l'*Anuario Musical* (1).

El viatge a la Pobla, el dia tres de juliol de 1989, va ser una d'aquestes ocasions en què vaig anar sol, aprofitant les facilitats que el bon amic i company de treball Albert Armenteras em va brindar per a la consulta del fons de Joan Capdevila (2), i les gestions que va fer per tal que pogués consultar el de Josep Cristòfol (3).

El fons de Josep Cristòfol, àlies Pepet Manyà.

El que resta del que va ser el fons de partitures de Josep Cristòfol avui es conserva a l'ajuntament de la vila. No

està catalogat i ocupa dues caixes de cartó. Només s'hi pot trobar música instrumental, a excepció d'alguna cançó de caramelles i de la música per als Pastorets, original de R. Reig (el mateix que harmonitzà i orquestrà diverses músiques de La Patum), sobre textos d'en Pitarra. Gairebé tot és música de ball, si bé també hi ha algunes peces de concert entre les quals destaquen les fantasies i les tandes de variacions per a un instrument solista i acompanyament de grup instrumental més aviat reduït, en la tradició que havia estat molt difosa a la segona meitat del segle XIX. De totes maneres aquesta no és la cronologia del fons que s'estén, gairebé exclusivament, des del 1906 fins al 1934. Altres característiques d'aquest fons són la preponderància dels manuscrits i que el nombre de composicions anònimes és relativament baix comparat amb altres fons de característiques semblants. Els únics impresos corresponen a alguna cançó, algun dels ballables i la sardana "Queraltina" del mateix Pepet Manyà (4).

Entre els compositors que tenen obra manuscrita hi trobem alguns noms coneguts, tot i que també abunda els noms avui en dia pràcticament desconeguts, fins i tot en àmbits de recerca d'aquestes músiques del passat. Entre els coneguts citem els estrangers Debussy, Donizetti, Gounod, Mascagni, Storini, Worsley i Zatanello. Com és freqüent en estudiar fons musicals del passat, que ens posen en contacte amb una realitat musical diversa i complexa que es va estendre al llarg d'uns quants anys, ens trobem amb noms que han entrat a la història de la música posats al costat d'altres que en vida van tenir una certa anomenada, però que avui estan oblidats. Però, més que no pas els noms desconeguts, allò que sorprèn aquí és la presència d'obres de Debussy en un arxiu d'aquest tipus, ja que no és gens habitual.

Entre els catalans hi destaquem els noms de Joan Borràs de Palau (celebrat autor de músiques de saló), el manresà Manuel Esparbé, Eusebi Guiteras, i un seguit de noms que apa-

reixen relacionats amb el món de la composició de sardanes: F. Monné (natural d'Olesa i director d'una cobla-orquestra de tipus quasi familiar durant molts anys), Enric Morera, Josep Pi, Josep Saderra, Josep Serra, Daniel Solà, Joaquim Vallespí, Josep Vicens Xaxu, Joan Viladomat, Joan Vilà i Ayats, el berguedà Josep Vila i Ramon i el mateix Josep Cristòfol.

Com fa suposar aquesta llista de noms, hi predominen les sardanes, a més d'altres ballables com valsos, foxtrots, pasdobles, tangos, *one-steps*, polques, etc. Totes aquestes encara es conserven a la carpeta en què –segurament– el mateix Pepet Manyà havia escrit «ballarques».

Hi ha moltes composicions amb dedicatòria dels autors, per la qual cosa pot ser una bona font d'informació per a futurs estudis sobre la música a la contrada a les primeres dècades del segle. També poden ser reveladores les referències als propietaris d'algunes de les partitures: Societat coral La Flor de Maig, de Ripoll; Ramon Marcobal (a Vic l'any 1913); Jaume Juanola i Reixach (1915); i José Sánchez, que el 1914 pertanyia al Regiment Alcántara Núm. 58 de Barcelona, i que era propietari d'un recull de 18 estudis per a algun instrument indeterminat segons el document, però que molt probablement fos el fiscorn o algun altre de semblant, ja que aquest era l'instrument que Josep Cristòfol tocava el 1927 amb la cobla Els Montgrins (5).

L'arxiu de Joan Capdevila

Vam consultar aquest arxiu al domicili de la família Armenteras, a la Pobla de Lillet, i mercès a l'amabilitat del

Joan Capdevila va tenir la seva màxima activitat musical entre els anys 1890 i 1913.

ARXIU A. ARMENTERAS

Josep Cristòfol, (a) Pepet Manyà, va ser un músic que es va dedicar a la composició, a la interpretació i al foment de l'activitat musical entre la població. Josep Cristòfol és el músic assegut a mà dreta de la imatge. ARXIU PUJALS

La «Dansa de Falgàs», juntament amb la cançó «Del monestir a la Pobra», són les tonades amb què més s'identifiquen els poblatans. En la fotografia, la Dansa és observada per Jaume Fàbregas, amb cigar i espadenyes blanques, després d'un bon dinar de festa major de Cinquagesma.

R.PUJALS/ARXIU PUJALS

besnèt de qui fou un músic ben actiu a la Pobra els darrers anys del segle XIX. Igual que el fons anterior, no està catalogat ni inventariat. És guardat en un bagul i vindria a ocupar, aproximadament, entre 50 i 60 cm de prestatgeria. També comparteix amb l'altre fons la característica que la majoria de les partitures són manuscrites. Entre els impresos trobem dos mètodes de piano —els d'Aranguren i Charpentier— i algunes composicions de ball de les que apareixen habitualment en altres arxius de característiques similars.

En canvi sí que es diferencia de l'anterior pel fet que hi ha molt poques

partitures en què consti autor, propietari o altres dades que permetin una contextualització del fet musical que s'amaga al darrere d'aquests documents. Així i tot, hi ha alguns elements que ens indiquen que Joan Capdevila va heretar materials anteriors.

La majoria de les composicions es situen en el lapse de temps entre 1890 i 1913, període que hem de considerar que fou el de màxima activitat musical de Joan Capdevila. Amb tot, una partitura havia estat propietat de R. J., que residia a Caldes de Montbui en 1865. Altres propietaris que hi figuren són Angel Ferrer (1883) i Josep

Morta, que ho era d'una Ave Maria de Fornesa. Els altres compositors són Esteve Català, Joan J. Mercadal i R. Solanellas.

Pel que fa als gèneres, hi predomina absolutament la música religiosa i la música instrumental de ball, cosa que ens dóna una imatge fidedigna de la versatilitat dels músics d'aquells temps, especialment en viles petites. S'hi conserven goigs —com els de la Mare de Déu de Falgars—, algun *Stabat Mater*, rosaris, trisagis, cançonetes de tema religiós a una sola veu i amb acompanyament de teclat que sovint devia ser l'harmòniom, i algunes misses, com la del mateix Joan Capdevila, datada l'any 1898. En el terreny dels ballables hi ha valsos, masurques, polques, "americanes" (així s'anomenaven llavors les havaneres), pasdobles..., a més d'una contradansa de mitjan segle XIX i algunes sardanes que no són instrumentades per a cobla sinó per a un grup instrumental més heterogeni.

També hi ha altra música coral profana, música per als Pastorets, i altres composicions instrumentals no de ball entre les quals predominen les marxes i algunes simfonies de finals de segle XIX com les de Josep Pi i Pascual, una d'anònima, i la del mateix Capdevila, a més d'una altra d'anònima datada en 1865 escrita "para el ofertorio". Cal tenir en compte que en aquells moments el mot simfonia tenia un significat molt més ampli i menys pretensions que avui dia. També hi ha una fantasia sobre fragments d'òpera, gènere molt habitual a la se-

gona meitat del segle passat, un contrapàs que té un paral·lel a l'arxiu comarcal de Puigcerdà, i alguns mètodes de solfeig.

Finalment destaquem dos documents que, per bé que no són únics, mereixen un estudi comparatiu posterior. D'una banda un catàleg de les partitures d'orquestra que, per subscripció, difonia, des de Barcelona, Josep Pi i Pascual; de l'altra, una composició titulada *Marxa de la batalla de Peracamps*. El manuscrit fa constar Pere Camps com si es tractés del seu autor, però no hi ha cap dubte que fa referència als fets d'armes succeïts en 1837 i 1840 als congosts d'aquest poble del municipi de Llobera de Solsonès, durant la Primera Guerra Carlina entre els carlins i els liberals, amb victòria dels segons en totes dues ocasions. Es conserva una altra versió d'aquesta obra a l'arxiu de l'Església del Pi, a Barcelona. Seria interessant un estudi d'aquesta música que hi cerqués la possible presència de temes de música militar o popular, i de descriptivisme de les accions militars, entre altres temes, sobretot tenint en compte que aquest és un terreny quasi verge en els estudis del nostre passat musical.

Notes

1. Els escrits a la *Revista Musical Catalana* s'inicien al número 41 d'aquesta revista i es clouen al número 87. Les descripcions dels arxius de la Pobra de Lillet es troben al número 75 (1991), pàg. 52. D'altra banda, les llistes es troben als números 42 (1987), 44 (1989) i 46 (1991) de l'*Anuario Musical*, i les referències als fons poblatans, al tercer d'aquests articles.
2. Joan Capdevila Casals va néixer el 1853 i va morir el 15 de juliol de 1913 als 60 anys.
3. Josep Cristòfol va néixer a la Pobra de Lillet el 30 de juliol de 1885, a les 10 de la nit, al carrer de la Plaça núm. 11. Fill d'Isidre Cristòfol i Aymerich de Bellver i de Filomena Rovira, de Borredà. Va morir el 10 de desembre de 1955.
4. Per la festa major del Roser de la Pobra, l'any 1924, Josep Cristòfol, àlies Pepet Manyà, va veure estrenades dues sardanes seves: «La Reina de la Vall de Lillet», sobre motius d'una cançó popular poblatana, i «La Queraltina», com a reclam publicitari del conegut estomacal del mateix nom elaborat per la Casa Sala de Berga. La interpretació va anar a càrrec de la cobla Els Montgrins.
5. RIERA, C.; SERRACANT, J.; VENTURA, J.: *De la A a la Z. Diccionari d'autors de sardanes*, Girona, Som, 1994. p. 50.

Josep M. Vilar

Dr. en Història de l'Art i musicòleg

PERRUQUERIA

IMMA

1r. de Regatell, 24 - Tel. 823 63 25
La Pobra de Lillet